

УДК 811.161.2'373.45:620.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2026-XXVI-14>

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗНАЧЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Малевич Леся

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики та українознавства
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: 0000-0001-6597-8331

Дзюба Майя

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики та українознавства
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: 0000-0002-4229-7047

У статті проаналізовано проблему диференціації значень українських термінів у сучасному науковому дискурсі, що формується в умовах інтенсивної міждисциплінарної взаємодії та активного оновлення галузевих терміносистем. Наголошено, що, хоча для ефективного функціонування фахової мови термін має відповідати вимогам семантичної однозначності, системності й дефініційної визначеності, у реальній науковій і професійній комунікації ці вимоги часто порушуються. Дослідження виконано на матеріалі термінології журналістикознавства, яка активно розвивається на перетині лінгвістики, соціальних комунікацій і цифрових технологій та демонструє високий рівень семантичної неузгодженості.

Метою статті є аналіз проблем диференціації значень термінів конвергентної журналістики та вироблення підходів до їх упорядкування. Матеріалом дослідження слугували терміни, засвідчені в термінографічних джерелах, наукових, навчальних і професійних текстах. У роботі застосовано семасіологічний і ономасіологічний підходи, метод компонентного аналізу та елементи експертної оцінки.

З'ясовано, що такі терміни, як конвергенція, кросмедійність, мультимедійність, текст, медіатекст, контент, медіаконтент та ін., характеризуються розмитістю семантичних меж і різномлумаченням у науковому дискурсі. На основі компонентного аналізу змодельовано семантичну структуру окремих терміноодиниць і встановлено ієрархічні зв'язки між ними.

Проблема диференціації значень термінів має об'єктивний характер, оскільки нові поняття і терміни, які їх позначають, проходять період усталення, уточнення змісту і форми. З огляду на це обґрунтовано потребу створення алгоритмів розмежування значень термінів та побудови їх дефініцій.

Відзначено, що проблему диференціації значень термінів ускладнює те, що значна частина сучасної журналістської термінології – запозичення, що зумовлює варіативність перекладів, способів адаптації, тлумачень іншомовних термінів. Власні та запозичені терміни потребують узгодження і чіткого розмежування з наявною міжгалузєвою та вузькогалузєвою термінологією.

Запропоновано робочий алгоритм диференціації значень термінів, що може бути використаний у процесі унормування української наукової та професійної мови.

Ключові слова: українська мова, термін, термінологія, диференціація значень, міждисциплінарний дискурс, журналістикознавство.

Malevych Lesya

PhD in Philology, Associate Professor,
Head of the Department of Journalism and Ukrainian Studies
National University of Water and Environmental Engineering

Dziuba Maiia

PhD in Philology,
Associate Professor at the Department of Journalism and Ukrainian Studies,
National University of Water and Environmental Engineering

DIFFERENTIATION OF THE MEANINGS OF UKRAINIAN TERMS IN CONTEMPORARY SCIENTIFIC DISCOURSE

The article examines the problem of differentiating the meanings of Ukrainian terms in contemporary scientific discourse, which is shaped by intensive interdisciplinary interaction and the active renewal of sectoral terminological systems. It is emphasized that although effective professional communication requires a term to meet the criteria of semantic unambiguity, systematicity, and definitional clarity, these requirements are often violated in actual scholarly and professional practice. The study is based on the terminology of journalism studies, a field that is actively developing at the intersection of linguistics, social communications, and digital technologies and demonstrates a high degree of semantic inconsistency.

The aim of the article is to analyze the problems of meaning differentiation in the terminology of convergent journalism and to develop approaches to its systematization. The research material comprises terms attested in terminographic sources as well as in scholarly, educational, and professional texts. The study employs semasiological and onomasiological approaches, the method of component analysis, and elements of expert evaluation.

The analysis shows that such terms as convergence, cross-media, multimedia, text, media text, content, media content, and others are characterized by blurred semantic boundaries and divergent interpretations in academic discourse. On the basis of component analysis, the semantic structure of selected terminological units is modeled and hierarchical relationships between them are established.

The problem of differentiating term meanings is objective in nature, as new concepts and the terms that denote them undergo a period of stabilization and clarification of both content and form. In this regard, the necessity of developing algorithms for distinguishing term meanings and constructing precise definitions is substantiated. It is also noted that the problem is complicated by the fact that a significant part of contemporary journalistic terminology consists of borrowings, which results in variability of translation, adaptation strategies, and interpretation. Both native and borrowed terms therefore require coordination and clear differentiation within existing interdisciplinary and domain-specific terminological systems.

A working algorithm for differentiating term meanings is proposed, which can be applied in the process of standardizing Ukrainian scientific and professional language.

Key words: *Ukrainian language, term, terminology, meaning differentiation, interdisciplinary discourse, journalism studies.*

Вступ. На сучасному етапі розвитку української фахової мови відбувається активне оновлення термінологічних систем, зростання ролі професійної комунікації в суспільному житті, інтенсивний розвиток міждисциплінарних підмов та термінологічного запозичання.

Для ефективного функціонування термін має відповідати вимогам однозначності, системності й мати дефініцію, що окреслює межі його значення, тому важливою термінознавчою проблемою є чітка диференціація значень термінів. В умовах глобальних змін

у науковій комунікації, стрімкого розвитку наукових знань та міждисциплінарної взаємодії ця проблема набуває особливої актуальності, адже відсутність чітких і стандартизованих визначень перешкоджає якісній комунікації між дослідниками і практиками, узгодженню підходів до наукових досліджень, навчанню майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

Дослідження способів диференціації значень українських термінів у науковому дискурсі актуальне і з теоретичного погляду, і з практичного, оскільки сприятиме унормуванню фахової мови, підвищенню якості наукових текстів і забезпечить ефективну професійну комунікацію.

Проблеми диференціації значень термінів виявляються особливо виразно у тих професійних підмовах, які розвиваються в міждисциплінарному вимірі, зокрема у сфері журналістикознавства, оскільки сучасна професійна мова журналістики формується на перетині соціальних комунікацій, лінгвістики та цифрових технологій.

Термінологія журналістики та професійна мова ЗМІ була предметом уваги українських та зарубіжних медіадослідників та лінгвістів. Етапи формування та структурну організацію української термінології журналістики розглянуто в роботі М. Гонтар [4]. Джерела, склад та способи творення української журналістської термінології схарактеризувала Г. Зоря [8]. Н. Дащенко окреслила кількісні параметри питомих і запозичених термінів у галузі журналістики [5]. Фрагментарно українська термінологія найновіших напрямів журналістики привертала увагу фахівців галузі [1; 3; 7; 12; 13; 14], проте об'єктом лінгвістичних досліджень поки що не була.

Мета статті – проаналізувати проблеми диференціації значень у сучасній українській термінології на прикладі терміноодиниць конвергентної журналістики та запропонувати способи їх впорядкування.

Методи та методики дослідження. Методологія дослідження передбачала послідовний відбір терміноодиниць галузі, засвідчених у словниках, довідниках та фахових текстах та їх вивчення із застосуванням комплексної методики. Для створення вибірки термінів було залучено достатньо широку джерельну базу: 2 термінографічні праці [9; 11], тексти монографій, наукових статей та навчальних видань (всього 37 найменувань). Наступним етапом було проведення аналізу терміноодиниць із застосуванням ономасіологічного та семасіологічного підходів та використанням методу компонентного аналізу. Частково було застосовано метод експертної оцінки із залученням медіапрофесіоналів з метою виявити особливості вживання окремих спеціальних найменувань у практичній діяльності ЗМІ.

Результати та дискусії. У сучасній науковій і загалом професійній комунікації все частіше спостерігаємо ситуацію, коли один і той самий термін у різних джерелах використовують у неоднакових значеннях, а нові явища сучасної журналістики не мають загальноновизнаних та усталених нормативних назв. Наприклад, поняття, позначені термінами *журналістський текст*, *медіатекст*, *конвергентний текст*, *контент*, *інтерактивний контент*, *медіапродукт*, *цифровий формат*, *платформа*, *мультимедійний репортаж* та ін., як показав аналіз, мають широкий діапазон інтерпретацій, що ускладнює їх застосування в наукових дослідженнях, в освітньому процесі в закладах вищої освіти та у виробничій практиці ЗМІ.

Розмитість меж понять і відповідно меж значень термінів виразно ілюструє ситуація з уживанням концептуального терміна *конвергентна журналістика*. У професійному дискурсі використання цього спеціального найменування (як і багатьох інших) практично щоразу потребує уточнень, як це спостерігаємо, наприклад, у науковій статті з журналістикознавства: «З метою вирішення проблеми термінологічного дисбалансу в галузі крос-медіа, надано деталізоване пояснення сутності *конвергентної і мультимедійної*

журналістики, окреслена роль медіаконвергенції в процесі розвитку і становлення *крос-медійної журналістики*» [12, с. 34].

Ми відстежили способи уточнення наукових понять і відповідно розмежування значень термінів у сучасному журналістикознавчому дискурсі й з'ясували, що через відсутність чітких дефініцій автори описують поняття, характеризуючи їх ознаки та зіставляючи з іншими, певним чином схожими, і пропонують власні дефініції, як це зробила, наприклад, медіадослідниця Л. Василик у наукових [1] та в науково-навчальних текстах [2]. Зокрема, термін **конвергенція** в професійному дискурсі узагальнено представлено як злиття технологій, платформ, контенту та бізнес-моделей у медіа, а **крос-медійність** – як охоплення різних платформ та адаптацію контенту між різними медіа. У сучасній медіаіндустрії, де ЗМІ об'єднуються для створення мультимедійного продукту для споживача, ці процеси дуже важливі, тому їх опис, тлумачення, перелік характеристик тощо в наукових працях дуже докладні та громіздкі, особливо для навчальної літератури. Застосувавши метод компонентного аналізу, ми виділили основні диференційні ознаки наведених термінів і змодельували семантичну структуру терміноодиниць:

1. У значенні терміна **конвергенція** наявні семи:

- 1) 'злиття апаратних та програмних засобів' (смартфони, планшети, інтернет-телебачення) – технологічна;
- 2) 'об'єднання медіакомпаній' (одна компанія володіє радіо, телеканалом і сайтом) – економічна;
- 3) 'створення одного контенту для різних платформ' (текст, відео, подкаст) – контентна,
- 4) 'спільне продукування та поширення контенту через різні канали/платформи' – презентаційна.

2. У значенні терміна **кросмедійність** наявні семи:

- 1) 'свідоме поширення контенту за межами однієї платформи';
- 2) 'створення цілісного контенту для аудиторії, яка споживає його на різних пристроях';
- 3) 'послідовне або паралельне розкриття теми через різні медіа' (наприклад, фільм на телеканалі, деталі – на сайті).

Наведені результати компонентного аналізу термінів **конвергенція** та **кросмедійність** уможливають висновок про те, що остання сема першого терміна є архісемою другого терміна, тобто сема 'спільне продукування та поширення контенту через різні канали/платформи' передає значення терміна **кросмедійність**, у якому ми виділили три семи. Така модель ієрархічної семантичної структури термінів може бути основою для побудови їх уточнених дефініцій. На нашу думку, у процесі внормування журналістикознавчої термінології важливо також звернути увагу на форму терміноодиниці **кросмедійність**, яка в професійному дискурсі передає категоріальну ознаку 'процес', проте є носієм категоріальної ознаки 'якість, властивість', репрезентованої суфіксом **-ість**.

Труднощі з диференціацією значень виникають і щодо похідних терміноодиниць, наприклад, назв *конвергентна редакція*, *кросмедійна редакція*, *мультимедійна редакція*. Показово, що у праці, присвяченій використанню цих термінів, Н. Виговська доходить висновку про те, що «на сьогодні остаточно не визначені значення термінів *конвергентна редакція* та *мультимедійна редакція* [3 с. 450]. Дослідниця М. Женченко, яка також зробила спробу розмежувати наведені терміни і сформулювати їх дефініції, констатує: «Як продемонстрував аналіз наукового дискурсу, *мультимедійною* дослідники називають редакцію, яка працює в режимі мультиплатформного виробництва, проте одні говорять про окремі редакції для різних технологічних платформ, інші ж – про повну організаційну конвергенцію та створення єдиної редакційної структури, ототожнюючи *мультимедійну редакцію* з *конвергентною*» [7, с. 89].

З одного боку, такі труднощі мають об'єктивний характер, адже нові поняття і терміни, які їх позначають, проходять певний період усталення, уточнення змісту і форми. Проте, з другого боку, описані ситуації свідчать про потребу створення чітких алгоритмів, опису способів розмежування значень термінологічних одиниць та побудови їх дефініцій.

Слід зауважити, що проблему ускладнює те, що значна частина сучасної журналістської термінології – це запозичення, що зумовлює варіативність перекладів, способів адаптації, тлумачень іншомовних термінів у національному науковому просторі.

Ще одним аспектом проблеми є те, що терміни на позначення нових чи змінених реалій і понять потребують узгодження і чіткого розмежування з наявною термінологією (вузькогалузєвою, міжгалузєвою, загальнонауковою). Можемо проілюструвати це на прикладі термінів *текст* і *медіатекст*: *текст* – лінгвістична одиниця, результат мовленнєвої діяльності, організована послідовність мовних знаків, об'єднаних у змістовому, структурному та прагматичному плані; *медіатекст* – це різновид тексту, який створений для масової комунікації, поєднує вербальні та невербальні елементи (зображення, звук, відео) і спрямований на масову аудиторію.

У наведених дефініціях значення міжгалузєвого терміна *текст* передають диференційні семи 'вербальна природа', 'зв'язність, цілісність', 'автономність від каналу поширення', а вузькогалузєвого терміна *медіатекст* – 'багатокомпонентність', 'мультиmodalність', 'залежність від медіаканалу'.

Для диференціації значень термінів важливо брати до уваги логічні відношення рід – вид; частина – ціле. Вищенаведені терміни *текст* і *медіатекст* на рівні загальнонаукової термінології пов'язані родо-видовими відношеннями (*медіатекст* – різновид *тексту*), а на рівні галузі – відношеннями частина – ціле (*текст* – вербальна форма *медіатексту*). Міжгалузєвий термін *контент*, який використовують в інформаційних технологіях, освіті, маркетингу, комунікаціях, передає узагальнене родове поняття «інформація, створена для комунікації, зберігання або поширення, незалежно від каналу, платформи чи інституційного статусу», а вузькогалузєвий термін *медіаконтент* називає видове поняття «різновид контенту, зорієнтований на масову або сегментовану аудиторію, який створюють і поширюють у медіасередовищі». Диференціація значень цих термінів, які мають спільну сему 'інформація', відбувається через семи 'місце (медіаканали)' і 'спосіб (мультимедійна форма)'.

Результати проведеного аналізу дають підстави запропонувати робочий алгоритм, що охоплює різні способи диференціації значень термінів:

1. Побудова дефініції на основі логічних (родо-видових та ін.) зв'язків із виділенням суттєвих ознак поняття, які відокремлюють його від інших, і застосуванням лінгвістичних методів семантичного аналізу.

2. Розрізнення загальнонаукових, міжгалузєвих та вузькогалузєвих термінів.

3. Установлення системних зв'язків всередині і за межами терміносистеми (проблеми термінологічної синонімії, полісемії, розглянуто в нашій праці [10]).

Диференціація значень термінів, їх узгодження в межах галузєвих терміносистем сприятиме підвищенню якості наукових досліджень, рівня термінологічної компетентності здобувачів вищої освіти [6], культури професійної мови медіапрактиків.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що проблема диференціації значень термінів актуальна для сучасного українського термінознавства, особливо тих галузей, які активно розвиваються в міждисциплінарному вимірі.

Ефективна диференціація значень термінів можлива за умови побудови уточнених дефініцій, урахування логічних відношень рід–вид, частина–ціле, розмежування загальнонаукових, міжгалузєвих і вузькогалузєвих терміноодиниць, а також аналізу їхніх системних зв'язків у межах і поза межами терміносистеми.

Запропонований алгоритм диференціації значень термінів сприятиме унормуванню української фахової мови, підвищенню якості наукових текстів, розвитку термінологічної компетентності здобувачів вищої освіти та вдосконаленню професійної комунікації в сучасному медіапросторі.

Література:

1. Василик Л. Є. Конвергенція та крос-медійність: дискурс термінологічної парадигми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Журналістські науки*. 2017. Львів : Вид-во Львів. політехніки. № 1. С. 11–17.
2. Василик Л. Кросмедійність : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 186 с.
3. Виговська Н. До питання про використання термінів «конвергентна редакція» / «мультимедійна редакція» у сучасному журналістикознавстві. *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»*. 2013. Вип. 38. С. 447–452.
4. Гонтар М. О. Українська терміносистема журналістики: формування, структурна організація та функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2011. 19 с.
5. Дашченко Н. Кількісні параметри питомих і запозичених термінів у галузі журналістики. *Лінгвістичні студії*. 2020. Вип. 40(1). С. 130–139. DOI 10.31558/1815-3070.2020.40.1.11
6. Дзюба М. М., Малевич Л. Д. Використання мережних ресурсів для формування термінологічної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76. № 2. С. 137–151.
7. Женченко М. І. Мультимедійна, конвергентна чи кросмедійна редакція? Співвідношення понять у науковому дискурсі цифрової доби. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2016. IV (16). Issue 95. P. 88–91.
8. Зоря Г. Склад і основні джерела формування української журналістської термінології. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Журналістика*. Київ, 2006. Вип. 14. С. 21–26.
9. Ільганаєва В. О. Соціальні комунікації : словник-довідник. Київ : Ліра-К, 2022. 328 с.
10. Малевич Л. Д. Термінологічна варіативність на сучасному етапі: теоретичні і прикладні виміри. *Українська мова*. 2018. Вип.1 (65). С. 100–111.
11. Михайлин І. Л. Журналістика. Словник-довідник. Київ : Академвидав, 2013. 317 с.
12. Сарміна Г. М. Сучасні тенденції розвитку крос-медійної журналістики. *Інформаційне суспільство*. 2017. Вип. 25. С. 34–40.
13. Скотникова Т. Термінологія журналістикознавства і галузеві терміносистеми. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Журналістика*. Київ, 2014. Вип. 21. С. 24–25.
14. Шевченко В. Е. Конвергентність як основна ознака сучасних медіа. Кросмедіа: контент, технології, перспективи : колект. моногр. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 8–17.

References:

1. Vasylyk, L. Ye. (2017). Konverhentsiia ta kros-mediinist: dyskurs terminolohichnoi paradyhmy [Convergence and Cross-Media: The Discourse of the Terminological Paradigm]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriiia : Zhurnalistski nauky*, 1, 11–17. [in Ukrainian].
2. Vasylyk, L. (2025). *Krosmediinist* [Cross-Media]. Chernivtsi : Chernivtsi National University named after Yurii Fedkovych. 186 p. [in Ukrainian].
3. Vyhovska, N. (2013). Do pytannia pro vykorystannia terminiv "konverhentna redaktsiia" / "multymediina redaktsiia" u suchasnomu zhurnalistykoznavstvi [On the Use of the Terms "Convergent Newsroom" / "Multimedia Newsroom" in Contemporary Journalism Studies]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia "Zhurnalistyka"*, 38, 447–452. [in Ukrainian].
4. Hontar, M. O. (2011). *Ukrainska terminosystema zhurnalistyky: formuvannia, strukturna orhanyzatsiia ta funktsionuvannia* [The Ukrainian Terminological System of Journalism: Formation, Structural Organization, and Functioning] (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv. [in Ukrainian].
5. Dashchenko, N. (2020). Kilkisni parametry pytomykh i zapozychenykh terminiv u haluzi zhurnalistyky [Quantitative Parameters of Native and Borrowed Terms in Journalism]. *Linhvistychni studii*, 40(1), 130–139. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.1.11> [in Ukrainian].

6. Dziuba, M. M., & Malevych, L. D. (2020). Vykorystannia merezhnykh resursiv dlia formuvannia terminolohichnoi kompetentnosti studentiv nefilolohichnykh spetsialnoston [Using Network Resources to Develop Terminological Competence of Non-Philological Students]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 76(2), 137–151. [in Ukrainian].

7. Zhenchenko, M. I. (2016). Multymediina, konverhentna chy krosmediina redaktsiia? Spivvidnoshennia poniat u naukovomu dyskursi tsyfrovoy doby [Multimedia, Convergent, or Cross-Media Newsroom? Correlation of Concepts in the Scientific Discourse of the Digital Age]. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, IV(16), Issue 95, 88–91. [in Ukrainian].

8. Zoria, H. (2006). Sklad i osnovni dzhherela formuvannia ukraïnskoi zhurnalistskoi terminolohii [Composition and Main Sources of Formation of Ukrainian Journalistic Terminology]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Zhurnalistyka*, 14, 21–26. [in Ukrainian].

9. Ilhanaieva, V. O. (2022). *Sotsialni komunikatsii: slovnyk-dovidnyk* [Social Communications: Dictionary-Handbook]. Kyiv : Lira-K. [in Ukrainian].

10. Malevych, L. D. (2018). Terminolohichna variatyvnist na suchasnomu etapi: teoretychni i prykladni vymiry [Terminological Variability at the Present Stage: Theoretical and Applied Dimensions]. *Ukrainska mova*, 1(65), 100–111. [in Ukrainian].

11. Mykhailyn, I. L. (2013). *Zhurnalistyka. Slovnyk-dovidnyk* [Journalism. Dictionary-Handbook]. Kyiv : Akademydav. [in Ukrainian].

12. Sarmina, H. M. (2017). Suchasni tendentsii rozvytku kros-mediinoi zhurnalistyky [Current Trends in the Development of Cross-Media Journalism]. *Informatsiine suspilstvo*, 25, 34–40. [in Ukrainian].

13. Skotnykova, T. (2014). Terminolohiia zhurnalistykoznavstva i haluzevi terminosystemy [Terminology of Journalism Studies and Sectoral Terminological Systems]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Zhurnalistyka*, 21, 24–25. [in Ukrainian].

14. Shevchenko, V. E. (2017). Konverhentnist yak osnovna oznaka suchasnykh media [Convergence as the Main Feature of Contemporary Media]. In *Krosmedia: kontent, tekhnolohii, perspektyvy* [Cross-Media: Content, Technologies, Prospects] (pp. 8–17). Kyiv : Instytut zhurnalistyky KNU im. T. Shevchenka. [in Ukrainian].

Стаття поширюється
на умовах ліцензії відкритого доступу
(CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 20.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.03.2026